

veku znati poleg kršćanskega nauka še marsičesa drugoga. To je cerkev tudi sama spoznavala in je ustanavljala šole, v katerih so se poučevale vede, katere niso v najtesnejši zvezi z verskim naukom. Vi sami trdite, da cerkev ni proti šolam in da prava veda nikakor ne nasprotuje veri. V ljudski šoli o vedah ni toliko govora; kar se tu poučuje, so le večinoma elementarne osnove različnih učnih strok. In če ni veda nevarna veri, tem manj se mora trditi to o ljudskošolskem pouku.

Za kaj se vam torej gre? Ali ste toliko vneti za pravi blagor naroda, da si želite ljudsko šolstvo izboljšati, ako ga dobite v svoje roke?

Ni stvari, katera bi bila popolna, tudi naše šolstvo se bi dalo izboljšati in se bo še izboljšalo; vendar pa ne bodite hudi, ako zmajujemo z glavo pri mislih, da bi ga vi hoteli izboljšati!

Naše šolstvo je napravilo v zadnjih tridesetih letih, odkar se je odvzelo cerkvenemu oblastvu, tak korak naprej, kakršnjega ni storilo prej stoletja, in zato dvomimo, da bi imeli vi sposobnost pa tudi voljo, povzdigovati šolstvo!

Naša ljudska šola vzgaja in poučuje; oboje v zadostni meri. Ako stremite vi res za tem, da se naš narod vzgaja in poučuje, potem ne morete biti šoli nasprotni; ker pa ste ji nasprotni, kažete s tem, da vam gre za kaj drugega.

Može li učitelj ostati u školskoj sobi i za vrijeme pouka u vjeronauku?

I.

Otkada smo božjom providnošću zadobili državni zakon 25. maja 1868 (D. Z. L. br. 48), koji nas je emancipirao od crkvene recte od svećeničke vlasti, te nas stavio na vlastite noge, da se krećemo u slobodnijem duhu, u duhu civilizacije; otdada, svećenici, ljutiti što im je premoć nad učiteljstvom punim pravom istrgnuta iz osvetničkih ruku, naprežu sve sile, da i ne dopuštenim načinom uzdrže tu premoć i ondje, gdje bi oni inače morali biti podređenici a ne poglavari. Hoću, da kažem u poslu vjeronauka u pučkim školama.

Kateheta, kada stupi u školsku sobu, misli, da je viši od razrednog učitelja, viši od istoga ravnajućeg učitelja, pa ne samo, što nema toliko uljudnosti, da bi ulazeći pokucao na vrata, nego njegova neotesanost dolazi dotle, da glasno tjera ravnajućeg učitelja iz školske sobe, kažući mu, da ovaj nema prava, da ostane u njoj za vrijeme vjeronauka. Ne mari što ravnajući učitelj izjavljuje, da neostaje, da bi nadzorovao katehetu u njegovom predavanju, nego da će se u tom držati pasivnim kao prosti slušatelj, pače da mu ustupa i odlično mjesto kod stola, a on da će sjesti na podređeno mjesto i baviti se mirno službenim poslom kao redakcijom spisa, klasificiranjem i. t. d. Ali kateheta odrešito odgovara: »Nipošto, ja sam sada ovdje gospodar! Ako pak ravnajući učitelj, držeći se svoga prava, ostaje ipak u školskoj sobi, onda kateheta bježi iz nje, zapusti vjeronauk, a onda tuži učitelja (denuncijanstvo, to je velika moć nekujih pače većine svećenika u Istri) na školsku vlast, koja nevjerojatno ali ipak istinito, šalje učitelju ukaz, da ne smije ostajati u školi za vrijeme vjeronauka. Eto onda svećenik dobije prevlast nad učiteljem, a učitelj povraća se na ono stanovište, na koje ga je natražnjaštvo bilo postavilo prije zakona g. 1868.

(Dalje.)

Učiteljski pravnik.

Priobćuje „Pedagogičko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Stanovske učiteljske pravice.

Moralno moč in veljavo je dobilo učiteljstvo z drugimi stanovi vred, ko je padel v Avstriji absolutizem, ko se je uvedlo ustavno življenje. Z drugimi stanovi vred je učiteljstvo pridobilo veliko z državnim zakonom z dne 21. grudna 1867, s katerim so se uredile temeljne pravice avstrijskih državljanov. Posebno je pa bil za učiteljstvo važen državni zakon z dne 25. vel. travna 1868, s katerim je bil pokopan konkordat, t. j. pogodba, zavoljo katere je bilo šolstvo podvrženo glede nadzorstva cerkvi. S tem, da se je konkordat odpravil, in da se je razmerje med šolo in cerkvijo drugače uredilo, je pridobilo učiteljstvo veliko moralne moči in veljave. Bilo ni več podložno le enemu, sicer jako spoštovanemu stanu, marveč je prišlo pod nadzorstvo države. Država je sicer to nadzorstvo res tako uredila, da so dobili uradniki največ vpliva, toda zakonodajstvo je novo šolsko nadzorstvo uredilo v ustavnem duhu, ker je ustanovila za šolsko nadzorstvo veliko korporacij, za katere je odredila, da jih mora duh ustave in parlamentarizma prešinjati. In učiteljstvo se ravna le po duhu naših dobrih šolskih zakonov, na katere je priseglo, ako pazi, da se pri izvedbi šolskih zakonov in sploh pri šolski administraciji ne greši zoper ustavnost, zoper parlamentarna pravila, določena največ še v samih zakonih. Na podlagi državnega zakona o šolskem nadzorstvu so izišli deželni šolski zakoni, kateri so pri šolskem nadzorstvu dovolili vsem stanovom in tudi učiteljem, da sodelujejo, soglasujejo in skupno odločujejo v šolskih in učiteljskih zadevah.

Radi tega bomo glede stanovskih intelektualnih ali moralnih pravic učiteljstva govorili: 1.) o pravicah učiteljev v domačem učiteljskem zboru; 2.) o pravicah učiteljev, katere imajo v svojem uradu, v svoji službi; 3.) o učiteljskih pravicah a) v krajnem šolskem svetu, b) v okrajnem in c) v deželnem šolskem svetu; 4.) o učiteljskih pravicah v a) okrajni in b) v deželni učiteljski konferenciji.

Ker mora učitelj svojo službo vestno po danih šolskih zakonih in ukazih izvrševati, zato so dolžne politične in sodnijske gosposke, ga braniti, ako bi ga kdo motil v izvrševanju njegove službe, n. pr. ako bi prišli starši, svoji ali gospodarji šolskih otrok ali kdorkoli v šolo, kjer bi se jezili in razgrajali nad učiteljem. Ako je bilo samo majhno motenje, ga kaznujejo politične gosposke; ako je bilo žaljenje časti ali slični prestopki, sodi stvar pred kazenskega sodnika. V šoli ima učitelj pravico, da ondi vpriči šolskih otrok sam gospodarji, da ga pri vzgoji in pouku nihče ne moti. Po obstoječih zakonih se niti udje krajnega, niti okrajnega šolskega sveta ne smejo vtikati v pouk v navzočnosti šolske mladine. To pravico imajo le šolski voditelji, c. kr. okrajni in c. kr. deželni šolski nadzorniki, kateri imajo za izvrševanje te dolžnosti potrebne sposobnosti in primerne informacije. Sicer pa mora učitelj v svojem razredu nasproti učencem postopati nekako asolutno, seveda le z ozirom na zakone in naredbe z ozirom na didaktičko-pedagoška načela.

(Dalje.)